אי אפשר, שהרי **אֵין מַתְחִילִין בְּפָרָשָׁה פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה פְּסוּקִים**, כלומר, ההלכה היא, שלעולם אין מתחילין לקרוא פרשה על דעת שיקרא ממנה פחות משלשה פסוקים. ואם כן אין השלישי יכול לסיים קריאתו אחר פסוק ראשון של 'ובראשי חדשיכם'. אלא **לֵיקָרֵי** – שיקרא השלישי **תְּרֵי מֵהָא** – שני פסוקי 'וביום השבת' **וּתְלָתָא מֵהָךְ** – ושלשה מ'ובראשי חדשיכם', אם כן **פָּשׁוּ לְהוּ תְּרֵי** – ישארו רק שני פסוקים בפרשה, ואין משיירין בפרשה פחות משלשה פסוקים.

אָמַר לוֹ רבא לעולא, **זוּ לֹא שָׁמַעְתָּ** – מה ההלכה לענין קריאת ראש חודש לא שמעתי מפורש, אלא שבקריאה אחרת **בַּיּוֹצֵא בָּהּ שָׁמַעְתָּ** מה ההלכה, וממנה נוכל ללמוד לראש חודש.

דְּתָנַן (תענית כו.) לגבי קריאת התורה של אנשי מעמד, **בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן** של השבוע היו קוראים פרשיות **'בְּרֵאשִׁית'** (בראשית א א–ח) **וְ'יְהִי רָקִיעַ'** (שם א ו–ח) שהם מעשה בריאת יום ראשון ושני. **וְתָנֵי עִלָּהּ** – ושנינו בברייתא על משנה זו, פרשת **בְּרֵאשִׁית** היתה נקראת **בִּשְׁנַיִם, וְיְהִי רָקִיעַ בְּאֶחָד. וְהַוְיָנַן בָּהּ** – והקשינו **עַל כָּךְ** (שם כז:), **בְּשֶׁלָּמָּא 'וְיְהִי רָקִיעַ' בְּאֶחָד**, משום **דְּתַלְתָּא פְּסוּקֵי הֲווּ** שהם קריאת אדם אחד, **אֶלָּא 'בְּרֵאשִׁית' בִּשְׁנַיִם** כיצד, **הרי חֲמִשָּׁה פְּסוּקֵי** בלבד **הֲווּ**, ונמצא שאחד יקרא רק שנים, **וְתָנֵיָא הַקּוֹרֵא בַּתּוֹרָה לֹא יִפְחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה פְּסוּקִים. וְאֵיתְמַר עֲלָהּ** – ונאמרה על כך מחלוקת אמוראים כיצד יש לנהוג, **רַב אָמַר**, הראשון קורא שלשה פסוקים ראשונים, והשני **דּוֹלֵג** – חוזר לאחור וקורא שוב פסוק שלישי ושנים אחרונים. **וּשְׁמוּאֵל אָמַר**, הראשון **פּוֹסֵק** באמצע פסוק שלישי, והשני מתחיל ממקום שפסק ראשון.

הגמרא מבארת את טעמו של רב: **רַב שְׁאָמַר דּוֹלֵג, מַאי טַעְמָא לֹא אָמַר פּוֹסֵק** כשמואל, לפי שקבר רב שאסור לעשות כן, משום **שֶׁכָּל פְּסוּקָא דִּלְא פָּסְקֵיהּ מֹשֶׁה אֲנָן לֹא פָּסְקִינַן לֵיהּ** – כל הפסק שלא הפסיק משה רבינו אין אנו רשאים להפסיק. מקשה הגמרא: **וּשְׁמוּאֵל אָמַר פָּסְקִינַן לֵיהּ** – וכי שמואל סובר שמותר להפסיק, **וְהָא אָמַר רַבִּי חֲנַנְיָא קְרֵא, צַעַר נָדוֹל הָיָה לִי** – הרבה טרחתי **אֵצֶל רַבִּי חֲנַנְיָא הַגָּדוֹל** שיתיר לי להפסיק באמצע פסוק, לצורך התינוקות שאני מלמדם ואינם יכולים לקרוא פסוק שלם, **וְלֹא הִתִּיר לִי לְפָסוֹק אֶלָּא** לצורך **תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן, הוֹאִיל וּלְהִתְלַמֵּד עֲשׂוּיִין** – לפי שהם עושים כן כדי להתלמד. אך לצורך קריאת התורה כיצד התיר שמואל לפסוק. מתרצת הגמרא: שמואל סובר שטעם התירו של רבי חנינא שייך גם כאן, **הָתָם טַעְמָא מַאי** – שם הטעם הוא, **מִשּׁוּם דְּלֹא אֶפְשָׁר** ללמדם באופן אחר, **הָכָא נַמִּי** – גם כאן בקריאת התורה של אנשי מעמד, **לֹא אֶפְשָׁר** באופן אחר, ועל כן מותר לפסוק.

הגמרא מבארת את טעמו של שמואל: **וּשְׁמוּאֵל שְׁאָמַר פּוֹסֵק, מַאי טַעְמָא לֹא אָמַר דּוֹלֵג** כרב. משיבה הגמרא: שמואל סובר שאין לעשות כך, **גְּזֵירָה מִשּׁוּם הַנְּבָנְסִין** לבית הכנסת בשעה שמתחיל השני לקרוא, **וְכֹאשֶׁר ישמעו** שמתחיל בפסוק השלישי יהיו סבורים שהראשון קרא רק שני פסוקים, **וּמִשּׁוּם הַיּוֹצְאִין** אחר קריאת הראשון ויסברו שהשני עתיד לקרוא רק את שני הפסוקים שנותרו, ויצא מכך מכשול, שיאמרו שדי לו לעולה לתורה בקריאת שני פסוקים. ובדי למנוע טעות זו התירו לחלק הפסוק השלישי בין שני הקוראים.

הגמרא מקשה על שתי השיטות: **מֵיתִיבֵי**, שנינו בברייתא, **פָּרָשָׁה שֶׁל שִׁשָּׁה פְּסוּקִים, קוֹרִין אוֹתָהּ בִּשְׁנַיִם** שאפשר לחלקה לשני קוראים, שלשה פסוקים לכל אחד. **וּפרשה שֶׁל חֲמִשָּׁה פְּסוּקִים** קוראים אותה **בְּיָחִיד**, שלא ניתן לחלקה. ובדיעבד, אם **קָרָא הָרִאשׁוֹן** רק שלשה פסוקים, **הַשֵּׁנִי קוֹרֵא** את השנים הנותרים **מָפָרָשָׁה זוֹ, וְעוד פסוק אֶחָד מִפָּרָשָׁה אַחֶרֶת** [–שאחריה] להשלים למנין שלשה פסוקים. **וְיֵשׁ אוֹמְרִים** שצריך הוא להוסיף **שְׁלֹשָׁה** פסוקים מפרשה שאחריה, **לְפִי שֶׁאֵין מַתְחִילִין** לקרוא **בְּפָרָשָׁה** אם **יקראו פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה פְּסוּקִים** מתחילתה. מקשה הגמרא: **וְאִם אִיתָא** – אם נכונים דברי רב ושמואל, מדוע צריך לכתחילה לקרוא פרשה של חמשה ביחיד, הלא אפשר לקרותה בשנים, **וְלִמַאן דְּאָמַר דּוֹלֵג** [–רב], **נְדַלּוֹג** – יחזור השני על הפסוק השלישי, **וְכֵן לְמַאן דְּאָמַר פּוֹסֵק** [–שמואל], **נִפְסוֹק** – נחלק את הפסוק האמצעי בין שני הקוראים.

מתרצת הגמרא: **שַׁאנִי הָתָם** – שונה הדבר לענין הקריאה של כל השנה, **דְּאֶפְשָׁר בָּהָכֵי** – שאפשר להוסיף פסוקים מהפרשה הבאה, ולכן אין מתירים לדלוג או לפסוק, ורב ושמואל התירו רק בשעת הדחק בקריאה של המעמדות, שאי אפשר להמשיך בפרשה שאחריה.

פסק הלכה בנוגע למה שנחלקו בברייתא כמה צריך לקרוא מהפרשה שאחריה: **אָמַר רַבִּי תַּנְחוּם אָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַשִׁי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, הֲלָכָה כְּיֵשׁ אוֹמְרִים** שיקרא שלשה פסוקים מהפרשה הבאה, וכטעמם שאין מתחילין בפרשה פחות משלשה פסוקים.

וְעוד אָמַר רַבִּי תַּנְחוּם אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, כְּשֵׁם שֶׁאֵין מַתְחִילִין בְּפָרָשָׁה פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה פְּסוּקִים מפני הנבנסים, **כָּךְ אֵין** מסיימים הקריאה **מְסַיְּימִין בְּפָרָשָׁה פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה פְּסוּקִים** מפני היוצאים.

מקשה הגמרא: ההוראה השניה של רבי יהושע בן לוי **פְּשִׁיטָא** היא, שהרי כבר הורה שאין קוראים בתחילת פרשה פחות משלשה פסוקים, **וְהָשְׁתָּא** – ומעתה הלא קל וחומר הוא, **וְמָה** אם לגבי **אַתְחָלָתָא** – התחלת פרשה **דְּקָא מַקֵּיל** [–שמיקל] **תַּנָּא קָמָא** להפסיק אף שלא קראו שלשה פסוקים, **מַחְמִירֵי יֵשׁ אוֹמְרִים** שאין להפסיק לפני קריאת שלשה פסוקים, אם כן לענין **שִׁיּוּר** בסוף הפרשה **דְּמַחְמִיר תַּנָּא קַמָּא**, ואף לדעתו יש לשייר לפחות שלשה פסוקים, **לֹא כָּל שֶׁכֵּן דְּמַחְמִירֵי יֵשׁ אוֹמְרִים**. ומאחר שבדין התחלה השנוי במחלוקת הורה רבי יהושע בן לוי להחמיר כדעת היש אומרים, מדוע הוצרך להורות כן לענין שיור שאף תנא קמא החמיר בו.

מתרצת הגמרא: **מַהוּ דְּתֵימָא** – שמא יעלה על דעתך לומר שדווקא בתחילת פרשה יש צורך לתקן, כיון **שֶׁנִּכְנָסִין שְׁכִיחֵי** – דבר מצוי הוא שיבנסו אנשים לבית הכנסת באמצע קריאת התורה. אבל **יוֹצְאִין** באמצע קריאת התורה **לֹא שְׁכִיחֵי** – אינם מצויים, משום **דְּמַנְחֵי סֵפֶר תּוֹרָה וְנָפְקֵי** – שהרי אין זה דרך בני אדם שמניחים ספר תורה פתוח ופונים לצאת, שאין זה כבוד לתורה, והיה מקום לומר שלא חששו חכמים לכך והתירו לשייר בפרשה פחות משלשה פסוקים, **קָא מַשְׁמַע לָן** רבי יהושע בן לוי שיש לגזור אף משום היוצאים.

הגמרא מבררת את טעמו של תנא קמא: **וְתַנָּא קָמָא, מַאי שְׁנָא שִׁיּוּרֵי** – במה שונה שיור פחות משלשה פסוקים בסוף פרשה **דְּלֹא** התיר תנא קמא, גזירה **מִשּׁוּם הַיּוֹצְאִין**, אם כן **אַתְחוֹלֵי** בפחות משלשה פסוקים **נַמִּי** – גם היה לו לאסור **גְּזֵירָה מִשּׁוּם הַנְּבָנְסִין. אָמְרֵי** – תירצו בני הישיבה, תנא קמא סובר **שְׁמַע מִן דְּעַיֵּיל שִׁיּוּרֵי שַׁיֵּיל** – הנבנס ורואה שהשני מתחיל את קריאתו פחות משלשה פסוקים מתחילת הפרשה, דרכו לברר אצל הנמצאים מדוע לא קרא הראשון שלשה פסוקים, ויאמרו לו שקרא פסוקים מהפרשה הקודמת, ולא יבוא לידי טעות ואין צורך לתקן, אך היוצאים שלא ישאלו יעמדו בטעותם ובשבילם יש יותר צורך לתקן.

הגמרא חוזרת לנידון של רב ושמואל: **שָׁלַח לֵיהּ** [–שלח לו שאלה] **רַבָּה בְּרֵיהּ דְּרַבָּא לְרַב יוֹסֵף, הִלְכְתָא מַאי** – להלכה כיצד מחלקים את קריאת התורה של אנשי מעמד ביום ראשון, כרב או כשמואל. **שָׁלַח לֵיהּ** [–תשובה], **הִלְכְתָא דּוֹלֵג, וְהשני שהוא הָאֶמְצָעִי** מבין שלשת הקוראים **דּוֹלְגָן** – הוא זה שחוזר וקורא את הפסוק השלישי שקרא הראשון ומוסיף שני פסוקים ומסיים פרשת 'בראשית', ואחריו קורא השלישי שלשה פסוקים של פרשת 'יהי רקיע'.

שנינו במשנה: **זֶה הַכְּלָל כָּל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מוֹסָף וכו'** ואינו יום טוב קוראים ארבעה. הגמרא דנה בכלל זה: **אִיבַּעְיָא לְהוּ**, קריאת התורה של **תַּעֲנִית צִבּוּר בְּמָה**, והספק הוא בפירוש כלל המשנה 'יום שיש בו מוסף', האם דווקא **בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ וְחול הַמּוֹעֵד דְּאִיבָּא** – שיש בהם **קָרְבַּן מוּסָף** קוראים **אַרְבָּעָה, אֲבָל הָכָא** בתענית ציבור **דְּלֵיכָּא קָרְבַּן מוּסָף, לֹא** – אין קוראים אלא שלשה, **אוֹ דִלְמָא, הָכָא נַמִּי** בתענית ציבור אף שאין קרבן מוסף, הרי **אִיכָּא מוּסַף תְּפִלָּה** –

המשך בעמוד קנד

יש תוספת תפילה, דהיינו ברכת עננו, וגם זה נחשב יום שיש בו מוסף שקוראים בו ארבעה.

הגמרא מנסה לפשוט ממשנתינו: **תָּא שְׁמַע**, שנינו במשנה, **בָּרִאשׁוֹנִים חֲרָשִׁים וּבְחוּלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד קוֹרִין אַרְבָּעָה**, ומשמע שרק בהם כך הוא הדין, **הָא בְּתַעֲנִית צִבּוּר** קוראים רק **שָׁלֹשָׁה**. דוחה הגמרא: אם באת לדייק מלשון המשנה, **אִם כֵּן אֲפִילּוּ רִישָׁא** – אמור ודייק את הרישא של המשנה, **בְּשֵׁנִי וּבַחֲמִישִׁי וּבְשַׁבָּת בְּמִנְחָה קוֹרִין שְׁלֹשָׁה**, ומשמע **הָא בְּתַעֲנִית צִבּוּר אַרְבָּעָה**, ונמצא שדברי הרישא והסיפא סותרים, **אֶלָּא** על כרחך **מֵהָא לֵיכָּא לְמִשְׁמַע מִינָּהּ** – ממשנה זו אין להביא ראיה לענין שאלה זו.

הגמרא מנסה להביא ראיה אחרת: **תָּא שְׁמַע, דִּרְבִּי אִיקְּלַע** – נזדמן **לְבָבֶל בְּתַעֲנִית צִבּוּר, קָם קָרֵא בְּסִיפְּרָא** – עמד רב לקרוא בספר תורה, **פָּתַח בָּרִיךְ** – לפני שהתחיל לקרוא בירך ברכת התורה שלפניה, **חָתִים** – סיים **וְלֹא בָּרִיךְ** ברכה שלאחריה. ובשעת נפילת אפים **נָפוֹל כּוּלֵּי עָלְמָא אַאַנְפֵּייהוּ** – נפלו כל העם על פניהם, **וְרַב לֹא נָפַל עַל אַפֵּיהּ**. ויש להבין, **מִכְּדִי** – הרי **רַב** לא כהן היה ולא לוי, ובודאי בְּקריאת **הִישְׂרָאֵל קָרֵא** שהיא הקריאה השלישית, ואם כן **מַאי טַעְמָא חָתַם וְלֹא בָּרִיךְ** – מדוע לא בירך בסיום הקריאה [הרי מבואר במשנה שהחותם מברך לאחריה], **לַאו מִשּׁוּם** – האין זה משום **דְּבָעֵי לְמֵיקְרֵי אַחֲרִינָא בָּתְרֵיהּ** – שצריך אחר לקרוא אחריו, ומשום כך לא בירך רב לאחריה. ומוכח שבתענית ציבור קוראים ארבעה.

דוחה הגמרא: **לֹא** – לעולם קוראים רק שלשה, והמעשה שם היה **שָׁרֵב בְּכָהֲנֵי קָרֵא** – מחמת חשיבותו קרא ראשון במקום הכהן, ולפי שיש אחריו עוד קוראים לא בירך לאחריה. **דְּהָא רַב הוּנָא קָרֵי בְּכָהֲנֵי** אף שלא היה כהן, משום שהיה גדול בתורה, ואם כן גם רב קרא ראשון משום גדלותו בתורה. הגמרא מקשה על הדמיון בין רב לרב הונא: **בִּשְׁלָמָא רַב הוּנָא קָרֵי בְּכָהֲנֵי, דְּהָא אֲפִילּוּ רַב אַמֵּי וְרַב אַסִּי דְּכָהֲנֵי חֲשִׁיבֵי דְּאָרְעָא יִשְׂרָאֵל** – שהיו הכהנים החשובים של ארץ ישראל, **מֵיכַּף כַּייְפוּ לֵיהּ לְרַב הוּנָא** – היו כפופים לרב הונא מחמת גדלותו, ולכן יכול הוא לקרוא ראשון במקום כהן, **אֶלָּא רַב**, לא כל הכהנים היו כפופים אליו, שכן **הָא אִיכָּא** – הרי היה דר בנהרדעא **שְׁמוּאֵל דְּכַהֲנָא הֲוָה** – שהיה כהן **וּרְבֵר עֲלֵיהּ** – הנהיגו עליו, כלומר כיבדו רב שילך לפניו, וכיצד היה יכול רב לקרוא ראשון בבבל. מתרצת הגמרא: לעולם היה רב מכובד מכל בני דורו ואף **שְׁמוּאֵל נָמֵי מֵיכַּף הֲוָה כַּייְפִי לֵיהּ לְרַב**, ומה שהיה הולך לפניו, **רַב הוּא דְּעָבַד לֵיהּ כְּבוֹד** – היה זה כבוד שרב עשה לו, **וְכִי עָבִיד לֵיהּ** רב כבוד שבזה מראה שהוא כפוף אליו, דווקא **בְּפָנָיו, אַךְ שֶׁלֹּא בְּפָנָיו לֹא עָבִיד לֵיהּ** כבוד, ואותו מעשה שרב קרא ראשון היה בבבל שאינה מקומו של שמואל שהיה בנהרדעא.

הוכחה שרב קרא ראשון: **תָּכֵי נָמֵי מִסְתַּבְּרָא דְּרַב בְּכָהֲנֵי קָרֵא, דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ בְּיִשְׂרָאֵל קָרֵא** – אם תעלה בדעתך שרב קרא שלישי, **לְפָנָיו מַאי טַעְמָא בָּרִיךְ** – מדוע בירך לפניה, הרי במשנה מבואר שרק הפותח בתורה מברך לפניה, ואם כן ודאי שקרא ראשון ולכן בירך לפניה.

הגמרא דוחה את ההוכחה: אף אם רב היה השלישי מכל מקום היה לו לברך, כי מעשה זה היה **לְאַחַר** התַּקָּנָה של חכמים שכל הקוראים יברכו לפני קריאתם, כמו שנתבאר לעיל (כא:). הגמרא לא מקבלת את הדחייה, ומקשה: **אִי הָכֵי** שהיה זה לאחר התקנה, **לְאַחֲרֶיהָ נָמֵי לְבָרִיךְ** [–היה לרב לברך], שהרי התקנה היתה אף על ברכה שלאחריה. ובעל כרחך שמעשה זה היה לפני התקנה, ומה שבירך לפניה משום שהיה הראשון. מתרצת הגמרא: לעולם אפשר שהיה המעשה לאחר התקנה, ומאחר שהתקנה היתה משום הנכנסים והיוצאים, **שַׁאנֵי הֵיכָא דַּיְתִיב רַב** – שונה היה מקומו של רב, **דְּמֵעֲלֵי עֲיֵילֵי** – להכנס באמצע קריאת התורה היו רגילים בבשאר מקומות מחמת אונס וכדומה, והיה צורך לתקן שכולם יברכו לפניה.

אולם לא היה צורך לתקן שם משום היוצאים כיון שמיפקי לא נפקי – לא היו יוצאים באמצע קריאת התורה. ולכן אף אם לפניה בירך רב משום התקנה, מכל מקום לאחריה לא היה צריך לברך.

הגמרא פושטת את האיבעיא מברייתא: תָּא שְׁמַע, זֶה הַכְּלָל כָּל יום שֶׁיֵּשׁ בּו בְּיטּול מְלָאכָה לָעָם בהתעכבם בבית הכנסת, כְּגון תַּעֲנִית צִבּור וְתַשְׁעָה בְּאָב שהם ימים המותרים במלאכה, קוֹרִין שִׁלְשָׁה אנשים בלבד. וְיום שֶׁאֵין בּו בְּיטּול מְלָאכָה לָעָם, ואין לחוש לעיכוב העם בבית הכנסת, כְּגון רָאשֵׁי חֳדָשִׁים וְחוּלּו שֶׁל מוֹעֵד שיש בהם קצת איסור מלאכה, ובאים בהם העם לבית הכנסת יותר מבחול, בימים אלו קוֹרִין אַרְבָּעָה. שְׁמַע מִינָּהּ – למדנו מברייתא זו מפורש שבתענית ציבור קוראים שלשה.

רב אשי חולק על מסקנת הגמרא: אָמַר רַב אַשִׁי, וְהָא אֲנַן במשנתינו לֹא תָּנֵן הָכִי, שהרי במשנתינו נאמר זֶה הַכְּלָל כָּל יום שֶׁיֵּשׁ בּו מוּסָף וְאִינּו יום טוב קוֹרִין אַרְבָּעָה, ומסתבר שאין כוונת המשנה לראשי חדשים וחולו של מועד, שהרי לגביהם נכתב בפירוש במשנה שקורין ארבעה, ואלא לְאַתּוֹיֵי מַאי – מה בא כלל זה לרבות, האם לְאו לְאַתּוֹיֵי תַּעֲנִית צִבּור וְתַשְׁעָה בְּאָב שאף בהם יקראו ארבעה [ואף שאין בהם קרבן מוסף מכל מקום יש בהם מוסף תפילה], ואין להורות כברייתא כאשר מהמשנה משמע להיפך.

מקשה הגמרא: וּלְרַב אַשִׁי שפושט מהמשנה שבתענית ציבור ותשעה באב קוראים ארבעה, אם כן מַתְנִיתִין מַנִּי – מי שנאה, לֹא תָּנָא קַמָּא וְלֹא רַבִּי יוֹסֵי. דְּתָנְיָא, חָל לִהְיוֹת תשעה באב בְּשַׁנֵּי וּבַחֲמִישִׁי, קוֹרִין שִׁלְשָׁה בכל שני וחמישי, וּמַפְטִיר אֶחָד – האחרון מהם. ואם הוא חל בְּשִׁלִּישִׁי וּבְרִבִיעִי, קוֹרֵא רק אֶחָד וּמַפְטִיר אותו אֶחָד. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר לְעוֹלָם – בין אם חל בשני ובחמישי ובין אם חל בשאר ימי השבוע, קוֹרִין שִׁלְשָׁה וּמַפְטִיר אֶחָד מהם. למדנו מברייתא זו שלדעת כולם אין קוראים בתשעה באב יותר משלשה, ולפי מה שפירש רב אשי משנתינו שבתשעה באב קוראים ארבעה, אינה לא כתנא קמא ולא כרבי יוסי, ואם כן מי שנאה.

שואלת הגמרא: וְאֶלָּא אם נפרש שמשנתינו סוברת שבתענית ציבור קוראים שלשה, שוב קַשְׁיָא מה ששנינו במשנתינו זֶה הַכְּלָל כל שיש בו מוסף ואינו יום טוב קורין ארבעה', ומסתבר שבא לרבות תענית ציבור ותשעה באב. משיבה הגמרא: לֹא – אין כוונת המשנה לרבות בכלל זה תענית ציבור ותשעה באב, אלא לְאַתּוֹיֵי [–לרבות] רֹאשׁ חוֹדֶשׁ וְחולו של מוֹעֵד שבהם קוראים ארבעה.

מקשה הגמרא: הָא בְּהָדְיָא קָתָנֵי לָהּ – הרי ימים אלו נכתבו בפירוש בתחילת המשנה, בְּרֹאשֵׁי חֳדָשִׁים וּמועֵד קוֹרִין אַרְבָּעָה, ואינם צריכים ריבוי, ואם כן שוב קשה מה לומדים מהכלל. מתרצת הגמרא: כשאומר התנא 'זה הכלל' אינו בא לרבות יותר ממה שנאמר בתחילה, אלא סֵימָנָא בְּעָלְמָא יָהִיב – התנא נותן סימן בסוף דבריו לקריאת הימים, דְּלֵיתָא תֵּימָא – שלא נטעה לומר שיום טוב וְחולו שֶׁל מוֹעֵד כִּי חַדְדֵי נִינְהוּ – שוים הם במנין הקוראים בתורה, אֶלָּא נְקוּט הַאי כְּלָלָא בְּיָדָךְ – תפוס בידך כלל זה, והוא יהיה לך לסימן, כָּל דְּטָפֵי לֵיהּ מֵילְתָא מֵחַבְרֵיהּ – כל יום שנוסף בו דבר יותר מיום אחר טָפֵי לֵיהּ נַמְרָא יְתֵירָא – נוסף בו עוד קורא בתורה. הִלְכָּךְ בְּרֹאשׁ חוֹדֶשׁ וּמועֵד דְּאִיכָּא – שיש בהם קָרְבַּן מוּסָף שאינו בכל יום, קוֹרִין אַרְבָּעָה, וּבְיום טוב שנוסף בו גם דְּאִסּור בַּעֲשַׂיַּית מְלָאכָה, קוראים בו חֲמִשָּׁה. בְּיום הַכִּפּוּרִים שנוסף בו דְּהעושה מלאכה במזיד עָנוּשׁ כָּרֵת, קוראים בו שִׁשָּׁה. שַׁבָּת החמורה מכולם, דְּאִיכָּא – שיש לעובר על אִיסּור מלאכת שבת במזיד עונש סְקִילָה, קוראים בה שִׁבְעָה.

הגמרא דנה בהנהגה השניה של רב במעשה הנזכר לעיל: גּופָא, רַב אִיקְלַע לְבָבֶל בְּתַעֲנִית צִבּור, קָם קָרֵא בְּסִפְרָא, פָּתַח בְּרִיךְ חָתַם וְלָא בָּרִיךְ. ובשעת נפילת אפים נָפוֹל כּוּלֵי עָלְמָא אַאַנְפֵּיהוּ – כל העם נפלו על פניהם והתפללו, וְרַב לֹא נָפַל עַל אַנְפֵּיהּ.

מבארת הגמרא: מַאי טַעֲמָא רַב לֹא נָפַיל עַל אַפֵּיהּ כמו שאר העם, לפי שרִצְפָּה שֶׁל אֲבָנִים הָיְתָה באותו בית הכנסת, וְתָנֵינָא, נאמר בתורה (ויקרא כו א) 'וְאֶבֶן מַשְׂכִּית לֹא תִתְּנוּ בְּאַרְצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ' – לא תשתחוו על רצפת אבנים, ודורשים, עָלֶיהָ – על רצפת אבנים אי אַתָּה מַשְׁתַּחֲוֶה רק בְּאַרְצְכֶם, אֲבָל אַתָּה מַשְׁתַּחֲוֶה עַל רצפת אֲבָנִים שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. ומכאן למדנו שרצפת אבנים אסורה מחוץ לבית המקדש אף בהשתחואה לה', כְּדַעוּלָּא, דְּאָמַר עוּלָּא לֹא אָסְרָה תּוֹרָה בפסוק זה אֶלָּא רִצְפָּה שֶׁל אֲבָנִים בבית הכנסת כְּבֶלְבָּד. ומטעם זה לא נפל רב על פניו באותו בית הכנסת.

מקשה הגמרא: אִי הָכִי שהיתה שם רצפת אבנים, מַאי אִירְיָא רַב – מדוע דווקא רב נהג כך, אֲפִילּו כּולְּהוּ נַמֵּי היו אסורים ליפול על פניהם. מתרצת הגמרא: קַמֵּיהּ דְּרַב הֲוּאי – רק במקום שעמד רב היתה רצפת אבנים. מקשה הגמרא: וְלֵיזִיל לְגַבֵּי צִיבּוּרָא וְלִינְפּוֹל עַל אַפֵּיהּ – ילך רב למקום שהציבור עומד בו שאין שם רצפת אבנים ויפול על פניו. מתרצת הגמרא: לֹא קָפֵץ לְמִיטְרַח צִיבּוּרָא – לא רצה רב להטריח את הציבור, שאם היה הולך למקום הציבור היו צריכים לעמוד לכבודו.

חילוק אחר בין רב לשאר העם: וְאִיכָּא אִינְשֵׁי, רַב פַּיְּשׁוּט יָדַיִם וְרַגְלַיִם חָוֶה עָבֵיד – היה רגיל בנפילת אפים להשתחוות כשכל גופו על הארץ בפישוט ידים ורגלים, ורק השתחואה זו אסורה על רצפת אבנים, אבל שאר העם היו משתחוים בלי פישוט ידים ורגלים, שזה מותר אף על רצפת אבנים, וְכִדְעוּלָּא, דְּאָמַר עוּלָּא לֹא אָסְרָה תּוֹרָה להשתחוות על רצפת אבנים אֶלָּא בְּפַיְּשׁוּט יָדַיִם וְרַגְלַיִם כְּבֶלְבָּד. מקשה הגמרא: וְלִיפּוֹל רב עַל אַפֵּיהּ וְלֹא לִיעֲבֵיד פַּיְּשׁוּט יָדַיִם וְרַגְלַיִם, כלומר בפעם זו היה יכול לנהוג כשאר העם. מתרצת הגמרא: לֹא מְשַׁנֵּי מִמַּנְהֲגֵיהּ – רב לא רצה לשנות ממנהגו הקבוע. טעם אחר למנהגו של רב: וְאִיכָּא אִינְשֵׁי לעולם רב לא נמנע לנהוג כן משום צד איסור שבזה, אלא אָדָם חָשׁוּב שֶׁאנִי, כִּדְרַבִּי אֶלְעָזָר, דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אֵין אָדָם חָשׁוּב רַשַּׁאי לִיפּוֹל עַל פָּנָיו בתפלתו אֶלָּא אִם כֵּן בטוח הוא במעשיו שיהא נַעֲנֶה בתפלתו, כְּיהוֹשָׁעַ בֶּן נוּן שהיה חשוב, וכשנפל על פניו לאחר חטא עכן לא הסכים עמו הקדוש ברוך הוא, דִּכְתִיב (יהושע ז י) 'וַיֹּאמֶר ה' אֶל יְהוֹשֻׁעַ קום לְךָ [וְגו'] לָמָּה זֶּה אַתָּה נֹפֵל עַל פָּנֶיךָ', הרי שלא היה לו ליפול במקום שלא היה בטוח שהוא נענה. ומטעם זה, רב שהיה חשוב לא היה נוהג ליפול על פניו.

הגמרא מביאה ברייתא המבארת את אופני ההשתחויה: תָּנוּ רַבָּנָן, קִידָּה האמורה בכל מקום, היא השתחואה עַל אַפַּיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים א' א לא) 'וַתִּקֹּד בַּת שֶׁבַע אַפַּיִם אָרְצָה', הרי שקידה היא כפיפת הפנים לארץ. כְּרִיעָה האמורה בכל מקום, עַל בִּרְכַּיִם – שמכופף רגליו ועומד על ברכיו, וְכֵן הוּא [–הפסוק] אוֹמֵר (מלכים א' ח נד) 'מִבְּרֹעַ עַל בִּרְכָּיו', הרי שהכריעה היא על הברכים. הִשְׁתַּחֲוָאָה האמורה בכל מקום זוֹ פִּשּׁוּט יָדַיִם וְרַגְלַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית לז י) 'הֲבוֹא נָבוֹא אֲנִי וְאִמְּךָ וְאַחֶיךָ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְךָ אָרְצָה'.

הגמרא מביאה מעשה המלמד על קושי עשיית הקידה: לֵוִי אַחֲוֵי קִידָּה קַמֵּיהּ דְּרַבִּי – הראה לפני רבי איך עושים קידה, וְאִיטְּלַע – נעשה צולע ברגליו. שואלת הגמרא: וְהָא קָא גָּרְמָא לֵיהּ – וכי הקידה היא שגרמה לו להצטלע, וְהָאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר לְעוֹלָם אַל יָתִיחַ [–יזרוק] אָדָם דְּבָרִים של טרוניא כְּלַפֵּי מַעְלָה [–הקדוש ברוך הוא], שֶׁהֲרֵי אָדָם גָּדוֹל הִטִּיחַ דְּבָרִים כְּלַפֵּי מַעְלָה ונענש וְאִיטְּלַע, וַמַּנּו – מי הוא אותו אדם גדול, לֵוִי. הרי שלא מחמת הקידה הוא נעשה צולע. משיבה הגמרא: הָא וְהָא גָּרְמָא לֵיהּ – זו וזו גרמו לו, כלומר, הגורם לעונש היה מה שהטיח דברים, אלא שהעונש הגיעו בשעת הסכנה.

הגמרא מביאה מנהג האמוראים בנפילת אפים: אָמַר רַב חִיָּיא בַּר אַבִּין חֲזִינָא לְהוּ [–ראיתי אותם] לַאֲמֵיי